

מחקר הגבורה - דו"ח התקדמות מחקר הצל"שים והעיטורים, ינואר 2024

עפר דרורי

gvurateam@gmail.com

1. מבוא

שימור מורשת הגבורה שלנו כעם באמצעות תיעוד האירועים היא משימה שלקחתי על עצמי ואני משתדל לעמוד ביעד הזה ולבחון את מימושו באופן שוטף. בתחילת הדרך לא האמנתי שאגיע לתיעוד של למעלה משלושת אלפים עיטורים וצל"שים. המידע שהיה מפורסם וידוע הקיף פחות מאלף צל"שים וגם המידע עליהם היה חסר ביותר. ברוב המקרים המידע שהיה ידוע כלל את שם בעל הצל"ש ובקצרה מהות המעשה. אתר הגבורה המהווה אמצעי להפצת ממצאי המחקר שאני עורך כבר למעלה משבע עשרה שנים מרחיב את המידע על מעשה הגבורה ועל מבצעו כך שהציבור בישראל (וגם בעולם) יכול ללמוד ולהעשיר את עצמו. המידע באתר כולל את תיאור המעשה בצורה מפורטת, כתבות רבות, סרטי וידאו ועוד להמחשת האירוע.

פירוט המחקר והמידע הנלווה אליו נמצאים באתר הגבורה והם כוללים נכון להיום מידע פורמאלי על 3235 עיטורים וצל"שים וכן 2206 כתבות גבורה של מקבלי צל"שים ועיטורים. בנוסף קיים מידע על 4476 תעודות הצטיינות והערכה של אנשי כוחות הביטחון. מהקמת האתר הגבורה במאוס 2007 נצפו בו למעלה מ- 10 מיליון דפי מידע ונספרו 5 מיליון כניסות.

אתר הגבורה מציף לציבור בארץ מידע שחלקו נשכח בחלוף השנים. מחקר הגבורה גם הניב עד כה חמישה ספרים העוסקים בגיבורי ישראל: מקבלי עיטור הגבורה, מקבלי צל"ש של מפקד חטיבה, מקבלי צל"ש של מפקד אוגדה ומקבלי צל"ש האלוף. בנוסף ספר על כלל המומלצים לאות הצטיינות במלחמת העצמאות. בספרים מידע מפורט ומדויק יותר מאשר באתר בהתאמה למדיה בה הוא נכתב.

יש עוד צל"שים שלא הצלחתי לאתר ואני מקווה שאגיע אליהם גם בעזרת הציבור במיוחד על בסיס הכרות אישית של בעל צל"ש שלא נמצא באתר הגבורה. הייתי שמח אם דבר קיום האתר היה מגיע לרבים שטרם נחשפו אליו וזאת על מנת להרחיב את מעגל הקוראים כמו גם להגיע לצל"שים נעלמים עד כה.

נכון למועד פרסום דו"ח התקדמות זה יש כיסוי מלא (במסגרת שהצלחתי לאתר כמובן) באתר הגבורה לחיילי צה"ל, לוחמי מג"ב, שוטרי משטרת ישראל, אנשי שרות בתי הסוהר (שב"ס), לוחמי כיבוי והצלה, אזרחים ואנשי כוחות הביטחון האחרים (מוסד ושב"כ) ככל שאושרו לפרסום. בנוסף באתר כלל מקבלי אות מציל היהודים בשואה. המידע מתייחס כמובן לעיטורים וצל"שים ולצידו מידע שאינו מלא על תעודות הערכה, תעודות הצטיינות וכדו'.

כל העבודה הרבה הכרוכה במחקר, באתר ובספרות נעשית בהתנדבות ואני אשמח לכל עזרה אשר תביא את המידע על קיום האתר לציבור רחב ככל האפשר. **ניתן לתרום לעמותת המרכז למורשת הגבורה. פרטי חשבון העמותה: המרכז למורשת הגבורה**

חשבון העמותה מתנהל בבנק יהב (04), סניף הלל (120) מספר חשבון: 535467

תודה מיוחדת למרק טויטו שהתנדב להוסיף למערכת מידע על מצטייני הנשיא, מידע שאגרתי לאורך השנים ולא היה לי זמן להכניסו. העבודה בעיצומה הודות למרק.

מטרת מסמך זה כמו המסמכים שקדמו לו היא להביא סיכום עד כאן של עיקרי המחקר אותו אני עורך בשנים האחרונות ומטרתו איתור וגילוי כלל הצל"שים והעיתונים שניתנו לחיילי צה"ל וכוחות הביטחון מקום המדינה ועד היום.

המידע הפורמאלי כולל את שם מקבל הצל"ש, סיפור מעשה הצל"ש, תמונת בעל הצל"ש / עיטור, התקופה שאליה מתייחס מעשה הגבורה וסוג הצל"ש / עיטור (במגבלות אישורי הצנזורה). מרבית סיפורי הגבורה הם כתבות עיתונאיות שפורסמו במהלך השנים כמו מעיתון "במחנה" עיתון "ידיעות אחרונות" ועוד וכן הקלטות קול ווידאו מתוכניות רדיו, טלוויזיה ואירועים הקשורים לתחום. כמו כן אני מבצע תחקירים נקודתיים וכותב לאתר בנושאים שונים כמו מבצעים עלומים שהתקבלו בהם צל"שים, מחקר על נשים חיילות שעוטרו, מחקר על בני משפחה שקיבלו צל"שים ועוד.

אם ברצונך לסייע ולמחקר ולפעילות האתר, קרא את ההצעות לסיוע בעמוד 5.

2. תכולה

נכון להיום אתר הגבורה כולל:

- א. עיתורים (גבורה, עוז ומופת), וצל"שים (רמטכ"ל, אלוף, מאו"ג ומח"ט) של חיילי צה"ל
- ב. מקבלי אותות הערכה מטעם הרמטכ"ל וכן אותות הוקרה מטעם האלוף תעודות הערכה שניתנו לחיילי צה"ל (נשיא, יו"ר הכנסת, רמטכ"ל, אלוף, מאו"ג, מח"ט)
- ג. חיילים מצטיינים מטעם הנשיא, שר הביטחון, הרמטכ"ל, האלוף וקצין חייל ראשי.
- ד. עיתורים וצל"שים אזרחיים שניתנו ע"י גורמים רשמיים על מעשה גבורה.
- ה. עיתורי משטרת ישראל ללוחמי מג"ב (גבורה, אומץ ומופת) וצל"ש המפכ"ל.
- ו. עיתורי משטרת ישראל לשוטרים ("משטרה כחולה").
- ז. עיתורי שרות בתי הסוהר.
- ח. צל"שים של ראש המוסד וראש השב"כ.
- ט. אנשי מוסד מצטייני הנשיא (רובם ללא שמות).
- י. אנשי שב"כ מצטייני הנשיא (רובם ללא שמות).
- יא. [לוחמי כיבוי והצלה](#)
- יב. [אות המציל היהודי](#)
- יג. [נס הקוממיות](#) שניתן ליישובים שתרמו למאמץ המלחמתי במלחמת העצמאות

יד. לכל תכולת האתר ניתן להגיע בדרכים שונות כמו איתור עפ"י שם מקבל העיטור, רשימות עפ"י תקופה, רשימות עפ"י סוג העיטור / צל"ש, איתור מתוך רשימות מעוטרים, שימוש בתגיות ועוד.

בנוסף באתר הגבורה:

- א. כתבות גבורה על גיבורים (מתוך עיתונים, ירחונים, קטעי וידאו וקטעי סאונד).
- ב. חקיקה ופקודות הקשורים לנושא הגבורה.
- ג. מידע על ספרי גבורה חלקם בטקסט מלא.
- ד. כתבות ומחקרים של עורך האתר בנושאי גבורה כמו: סקירה רחבה על תהליך קביעת הצל"שים בצה"ל, סקירות על מבצעים שונים בהם הוענקו צל"שים, כתבות מיוחדות כמו צל"שים משפחתיים, נשים מקבלות צל"שים, גילוי מקבלי צל"שים מרובים, כתבות על גיבורים ועוד.
- ה. סטטיסטיקות שונות של שימוש באתר בהתפלגויות שונות.
- ו. תגובות של חברים, קרובי משפחה ועוד לבעלי העיטורים והצל"שים, בחלקן מאוד מרגשות.
- ז. אפשרות להוספת כתבה ישירות ע"י משתמש האתר.

אתר הגבורה מסייע לגורמים רבים בשימור מורשת הגבורה של מדינת ישראל ע"י:

- א. מתן מידע כללי על מקבלי עיטורים וצל"שים
- ב. מתן מידע פרטני על מקבלי עיטורים לצורך הכנת תוכניות מורשת עליהם
- ג. מתן מידע לפי דרישה לצורך אירועים שונים, טקסי זיכרון ועוד
- ד. המידע נמסר לגופים ממשלתיים ורשמיים (כנסת, משרד הביטחון, צה"ל וכו'), לאמצעי תקשורת (רשתות טלוויזיה, רדיו ועיתונים), להוצאות ספרים ולמחברי ספרים, לחוקרים בתחום ולציבור הרחב.
- ה. המידע פתוח לציבור הרחב באמצעות האתר.

מאז הדו"ח הקודם ביוני 2021 איתרתי 113 עיטורים / צל"שים של צה"ל / משטרת ישראל / שב"ס ו-1712 תעודות הצטיינות / הערכה נוספות.

המחקר ואתר הגבורה המביא את ממצאיו מוקדשים לסיפורם של גיבורי ישראל מקום המדינה ועד היום ולשימור מורשת הקרב והגבורה של חיילי צה"ל וכוחות הביטחון.

3. נתונים

להלן סיכום מספרי צל"שים ועיטורים שאותרו עד היום באתר הגבורה

(נכון ל-9 בינואר 2024)

סוג העיטור / צל"ש	מספר צל"שים / עיטורים שהוענקו	שינוי מדו"ח קודם
עיטור הגבורה	40	
עיטור העוז	220	
עיטור המופת	607	
צל"ש הרמטכ"ל	285	+5
צל"ש אלוף	662	+5
צל"ש מפקד אוגדה	203	+3
צל"ש מפקד חטיבה	210	+4
אות הערכה מטעם הרמטכ"ל	93	+2
אות הוקרה מטעם האלוף	3	
צל"שים בבירור (מידע חסר, חלקם בחפיפה)	35	
עיטור הגבורה משטרה (כולל מג"ב)	2	
עיטור האומץ משטרה (כולל מג"ב ואזרחים)	168	
עיטור המופת משטרה (כולל מג"ב ואזרחים)	487	
צל"ש מפכ"ל (כולל מג"ב)	155	
צל"ש מפקד מג"ב	16	+12
צל"ש מ. מחוז משטרה (צל"ש ניצב)	1	+1
עיטור המופת / שב"ס	37	
צל"ש ראש המוסד	3	
צל"ש ראש השב"כ	1	
צל"ש רוה"ם לאנשי המוסד	6	
צל"ש נציב כבאות ראשי	1	
סה"כ	3235	+32

להלן סיכום מספרי תעודות הצטיינות והערכה שאותרו עד היום באתר הגבורה

(נכון ל-9 בינואר 2024)

שינוי מדו"ח קודם	מספר תעודות שהוענקו	סוג התעודה
	24	תעודת הערכה נשיא ליח' צה"ל
	19	תעודת הערכה יו"ר הכנסת
	8	תעודת הערכה רוח"ם
+1	75	תעודת הערכה רמטכ"ל
+1	147	תעודת הערכה אלוף
	26	תעודת הערכה מאו"ג
	17	תעודת הערכה מח"ט
	1	תעודת הערכה מפכ"ל
	1	תעודת הערכה מפקד מרחב מג"ב
	2	פרס רוח"ם לפעילות מבצעית
	1	תעודת הערכה נשיא / שב"כ
	1	ת. הערכה רוח"ם / שב"כ
	1	ת. הערכה שר הביטחון / שב"כ
	1	ת. הערכה נציב כבאות ראשי
+1365	3006	מצטיין הנשיא
	29	מצטיין שר הביטחון
+1	97	מצטיין הרמטכ"ל
+10	22	מצטיין האלוף
	3	מצטיין קצין חייל ראשי
	146	מצטיין הנשיא, מוסד (רובם ללא שמות)
20+	87	מצטיין הנשיא, שב"כ (רובם ללא שמות)
	1	מצטיין ראש השב"כ
+380	638	אות המציל היהודי
	123	יישובים עם נס הקוממיות
+1778	4476	סה"כ

טבלאות המידע במאמר הן ייחודיות והן פרי עמל מתמשך של המחבר. הרוצה לצטט מהמחקר מתבקש לעשות זאת בהוגנות עפ"י כללי הציטוט המקובלים ולציין כי מקור הנתונים הוא: "דרורי, עפר, מחקר הגבורה - דו"ח התקדמות מחקר הצל"שים והעיטורים, ינואר 2024", בתוך: אתר הגבורה, ינואר 2023.

מחקר מלחמת העצמאות

בשנים האחרונות אני חוקר את נושא הצל"שים והעיטורים במלחמת העצמאות מתוך מטרה לאתר את כלל המומלצים של שהוועדה לצל"שים שהתכנסה לאחר מלחמת העצמאות. כזכור כפי כבר פרסמתי בכמה הזדמנויות הומלצו בעקבות עבודת הוועדה למעלה מאלף ומאתיים חיילים לעיטור או צל"ש ורק החלטה שרירותית של בן גוריון גרמה לדחיית כל ההמלצות להוציא 12 שקיבלו את עיטור "גיבור ישראל". מטרת המחקר כאמור לאתר את כלל המומלצים.

נכון להיום איתרתי למעלה מ-1200 חיילים שהומלצו לאותות הצטיינות ברמות השונות. עבודת המחקר נמשכת ואני מקווה שבעתיד אוכל להרחיב את היריעה.

פירוט מלא ראה בספר "ואלה שמות המומלצים" שיצא בחודש מאי 2021.

המחקר כולו התפרסם בעבודת דוקטורט שאושרה בשנת 2023.

שימושים באתר

אתר הגבורה משמש גופים רבים ואנשים פרטיים לקבלת מידע על בעלי צל"שים ועיטורים מתקופות שונות. לעתים קרובות אני מקבל דוא"ל או טלפון מגורם הרוצה להיעזר באתר למטרות שונות. החל ממפקדים בצבא המחפשים מידע לצורך שיחה שבועית, יחידות צבאיות המתכננות ערבי יחידה שהנושא המרכזי בהם הוא מורשת וכלה בגופים צבאיים המבצעים מחקרים שונים לצורך שימור מורשת היחידה בחייל מסוים או בחטיבה מסוימת. בנוסף האתר מסייע לעיתון "במחנה" באיתור בעלי צל"שים ועיטורים לצורך ראיונות למדור "צומת גיבור" בעיתון. לצד הפעילות שתוארה האתר מהווה מאגר מידע לצורך בירורים שונים העולים דרך קבע בצבא עצמו ואצל גורמים אחרים.

לצד גורמי הצבא האתר משמש ככלי עזר לגורמי התקשורת השונים בעת ביצוע תוכניות מורשת ותיעוד שונות כמו יום הזיכרון לחללי צה"ל, יום העצמאות ועוד. אתר הגבורה סייע לכנסת, לארגון יד לבנים, עיריית תל אביב, רדיו חיפה, הוצאות לאור של ספרים, היחידה להנצחת החייל, מעריב, משרד הביטחון, חברות הפקה ועוד ועוד. בנוסף לפניות הרשמיות נצפים באתר כחמישים אלף דפי מידע מדי חודש.

4. פרסומים ושונות

- א. על הפעילות באתר הגבורה קבלתי את פרס פינקלר למידע לשנת 2013 מטעם חברת טלדן (במאי 2013).
- ב. הספר "גיבורי ישראל בעלי עיטור הגבורה" פורסם בחודש אפריל 2014.
- ג. הספר "גיבורי ישראל מקבל ציון לשבח של מפקד החטיבה" פורסם בחודש ספטמבר 2014.
- ד. הספר "גיבורי ישראל מקבלי ציון לשבח של מפקד האוגדה" יצא לאור בפברואר 2016.
- ה. הספר "גיבורי ישראל מקבלי ציון לשבח של האלוף" יצא לאור ביוני 2017 בכריכה קשה.

1. הספר "גיבורי ישראל בעלי עיטור הגבורה, מהדורה שלישית, יצא ביוני 2017 בכריכה קשה.
2. הספר "ואלה שמות הגיבורים", המביא את המומלצים לאותו הצטיינות במלחמת העצמאות יצא במאי 2021.

5. סיוע בפעילות המחקר והאתר

פעילות המחקר ופרסום הממצאים באתר נעשים כולם בהתנדבות כולל הוצאות תפעול האתר, רכישת מידע ועוד. כל הפעילות הזו נעשית בהתנדבות על ידי גופים או בודדים המעוניינים לסייע למחקר ולאתר יכולים לעשות זאת בדרכים שונות:

- א. תרומה לעמותה: **המרכז למורשת הגבורה**, **בנק יהב (04)**, **סניף הלל (120) מספר חשבון: 535467**
- ב. רכישת פרסומים, נכון להיום מוצעים חמישה ספרים לרכישה: גיבורי ישראל מקבלי עיטור הגבורה (מהדורה שלישית), גיבורי ישראל מקבלי ציון לשבח של מפקד החטיבה, גיבורי ישראל מקבלי ציון לשבח של מפקד האוגדה וגיבורי ישראל מקבלי צל"ש האלוף. ניתן לרכוש את הספרים כפרטים לעיון ולמידה וארגונים יכולים לרכוש מספר עותקים מהספרים לחלוקה לעובדים מצטיינים, לאירועים שונים ועוד.
- ג. תרומה כללית באמצעות האתר.
- ד. אתר הגבורה מפיק פרסומים שונים כמו חוברות, ספרים מדבקות ועוד. בעלי בתי דפוס וכו' שמוכנים להתנדב ולהפיק פרסומים כאלה על בסיס תוכן שיתקבל מהאתר מוזמנים לפנות לעורך האתר.
- ה. סיוע ללא עלות כמו פרסום אתר הגבורה באתר הארגוני, הוספת הכיתוב הבא לחתימת הדוא"ל שלך: "אתר הגבורה מידע על צל"שים ועיטורים מקום המדינה ועד היום www.gvura.org"
- ו. הרשמה לרשימת התפוצה של האתר ע"י משלוח דוא"ל ריק לכתובת gvura+subscribe@googlegroups.com (הרשימה מפוקחת בקפדנות ונשלחים ממנה עדכונים לאתר בלבד, ניתן כמובן לצאת המרשימה בכל עת)
- ז. כל רעיון אחר שיסייע למחקר ולאתר יתקבל בברכה

ח. תוכניות לעתיד

- א. איתור צל"שים נוספים שניתנו במהלך מלחמת השחרור.
- ב. איתור והשלמה של צל"שים שניתנו בער ולא מוכרים באתר הגבורה.
- ג. איתור חיילים מצטיינים לסוגיהם (נשיא, שר ביטחון, רמטכ"ל, אלוף וכו').
- ד. איתור חיילים מקבלי תעודות הערכה לסוגיהם השונים עפ"י פנייה שלהם.
- ה. השלמת תמונות של כלל בעלי הצל"שים והעיטורים.
- ו. השלמת טקסט הצל"ש הרשמי עפ"י תעודות הצל"ש.
- ז. חשיפת שמם (באישור הצנזורה) של בעלי צל"שים ועיטורים שנחשפו רק בראשי תיבות ובמקרים רבים החיסיון אינו רלוונטי היום.

- ח. איתור סיפורי גבורה נוספים מפי עדים או מפי בעלי הצל"שים עצמם כרקע להבנת סיפור הצל"ש.
- ט. איתור המומלצים של וועדת אותות ההצטיינות במלחמת השחרור לצל"ש (ראה הספר "ואלה שמות הגיבורים" שהוצאתי בחודש מאי). הנחלת מורשת הקרב והגבורה של חיילי צה"ל באמצעים נוספים מחוץ לאתר הגבורה במסגרת תוכניות חינוכיות, ימי זיכרון, תכניות רדיו וטלוויזיה ועוד.
- י. הקמת מכון מחקר לנושא גבורה תחת המרכז למורשת הגבורה.